

Studia z Polityki Publicznej

ISSN: 2391-6389

aklimcz@sgh.waw.pl

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Polska

Kaczmarczyk, Paweł

Ocena stopnia realizacji polityki telekomunikacyjnej w zakresie Strategii regulacyjnej do
roku 2015

Studia z Polityki Publicznej, vol. 2, núm. 2, 2015, pp. 79-94

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Warszawa, Polonia

Disponibile en: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=663771557004>

- Cómo citar el artículo
- Número completo
- Más información del artículo
- Página de la revista en redalyc.org

Sistema de Información Científica

Red de Revistas Científicas de América Latina, el Caribe, España y Portugal

Proyecto académico sin fines de lucro, desarrollado bajo la iniciativa de acceso abierto

Ocena stopnia realizacji polityki telekomunikacyjnej w zakresie *Strategii regulacyjnej do roku 2015*

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza stopnia realizacji polityki telekomunikacyjnej w Polsce w zawężeniu do celów sformułowanych w *Strategii regulacyjnej do roku 2015*. W artykule pozytywnie zweryfikowano tezę, że poziom dotychczasowego wykonania obecnej strategii regulacyjnej jest zadowalający.

W części teoretycznej zdefiniowano politykę telekomunikacyjną, dokonano analizy znaczenia tej polityki w rozwoju gospodarczym, a także określono jej lokalizację w klasyfikacji polityki publicznej. Ponadto, scharakteryzowano podstawowe instytucje władcze rynku telekomunikacyjnego, które są odpowiedzialne za kreowanie i realizację polityki prowadzonej w sektorze telekomunikacyjnym. W części empirycznej, opartej na danych ilościowych, zaprezentowano wartości mierników stopnia realizacji celów badanej strategii regulacyjnej. Przeprowadzoną analizę ilościową poszerzono o podejmowane przez Urząd Komunikacji Elektronicznej działania na rzecz realizacji strategii.

Słowa kluczowe: polityka telekomunikacyjna, strategia regulacyjna, Urząd Komunikacji Elektronicznej.

An assessment of progress in the telecommunications policy within the scope of Regulatory Strategy until 2015

Abstract

The purpose of this article is to analyze the progress in the telecommunications policy in Poland narrowed down to the objectives enunciated in *the Regulatory Strategy until 2015*. In the article the thesis that the current progress in the regulatory strategy is gratifying was confirmed. In the theoretical part the telecommunications policy and its role in the economic development are defined as well as the location of the policy in the classification of public policy is indicated. Furthermore, telecommunications market authorities,

which are responsible for creating and conducting the policy in the telecommunication sector, are characterised. In the empirical part, which is based on the quantitative data, the foregoing values of indicators showing the progress in meeting the strategy objectives are presented. The conducted quantitative analysis is extended to the actions taken by the Office of Electronic Communications in order to implement the strategy.

Keywords: telecommunications policy, regulatory strategy, Office of Electronic Communications.

Założenia i programy polityki telekomunikacyjnej dotyczącej polskiego sektora telekomunikacji formułowane są przede wszystkim przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (MAC). Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) jest organem podporządkowanym MAC. Zadaniem UKE jest realizacja polityki tworzonej na szczeblu resortu. Prezes UKE wyznacza również cele, których osiągnięcie zakłada w okresie kilku najbliższych lat. Zestaw formułowanych przez Prezesa UKE celów określa się tzw. strategią regulacyjną. Jest to praktyka stosowana dotychczas kilkukrotnie. Poprzednia strategia regulacyjna została sformułowana na lata 2008–2010.

Obecnie realizowaną strategię ogłoszono w listopadzie 2012 r. i określono do 2015 r. Dokument został opracowany na bazie m.in.: *Strategii Rozwoju Kraju 2020*¹, dokumentu *Polska 2030, Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*² oraz podstawowych dokumentów unijnych dotyczących Europejskiej Agendy Cyfrowej³. Strategia do 2015 r. obejmuje sześć celów nadrzędnych (tabela 1)⁴.

Celem niniejszego opracowania jest analiza i ocena dotychczasowego stopnia osiągnięcia celów objętych *Strategią regulacyjną do roku 2015*⁵. Zakres prac zawężono do sektora telekomunikacyjnego. Zatem analizie i ocenie poddano poziom realizacji

¹ *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2012.

² *Polska 2030, Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, 11 stycznia 2013.

³ Jednym z ważniejszych jest: *A Digital Agenda for Europe*, Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions, European Commission, Brussels, 19.05.2010.

⁴ Strategia została szczegółowo przedstawiona w: *Strategia regulacyjna do roku 2015*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, listopad 2012. Syntetyczny opis w odniesieniu do rynku telekomunikacyjnego znajduje się w: S. Piątek, *Nowa strategia regulacyjna na rynku telekomunikacyjnym*, internetowy „Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2012, nr 6(1), <http://ikar.wz.uw.edu.pl/numery/06/pdf/74.pdf>, dostęp 15.05.2015.

⁵ Ze względu na termin przekazania artykułu do Redakcji analizę i ocenę stopnia realizacji celów strategii przeprowadzono głównie na podstawie danych za rok 2013, m.in. na podstawie: *Podsumowanie dotychczasowego wykonania Strategii regulacyjnej Prezesa UKE*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, listopad 2014; *Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2013 roku*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2014.

celów bezpośrednio odnoszących się do rynku telekomunikacyjnego, tj. czterech pierwszych. W analizach weryfikacyjnych pominięto więc cel odnoszący się do rynku pocztowego i cel związany z ogólną poprawą efektywności działań UKE.

Tabela 1. Cele nadrzędne strategii regulacyjnej

OBSZAR STRATEGII	CEL	
	NR	TREŚĆ
INWESTYCJE I ROZWÓJ INFRASTRUKTURY	1	Wprowadzenie narzędzi stymulujących przedsiębiorców telekomunikacyjnych do inwestowania w infrastrukturę opartą na nowoczesnych technologiach
KONKURENCYJNOŚĆ	2	Stymulowanie wzrostu konkurencji na rynku telekomunikacyjnym
POLITYKA PROKONSUMENCKA	3	Wzmocnienie pozycji konsumenta i zapewnienie wymaganego poziomu jakości usług
WYKORZYSTANIE ZASOBÓW CZĘSTOTLIWOŚCI	4	Zwiększenie dostępu do usług poprzez efektywne zarządzanie widmem
LIBERALIZACJA RYNKU POCZTOWEGO	5	Zapewnienie skutecznego otwarcia rynku pocztowego na konkurencję
SPRAWNY I EFEKTYWNY URZĄD	6	Zwiększenie efektywności działań UKE

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Strategia regulacyjna do roku 2015*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, listopad 2012.

Postawiono tezę, że poziom dotychczasowego wykonania strategii regulacyjnej do 2015 r. jest zadowalający. Weryfikację tezy oparto na odpowiednich dla konkretnego celu miernikach stopnia osiągnięcia. Dyskusją objęto również aktywności UKE, podjęte na rzecz realizacji strategii, które usystematyzowano ze względu na osiągnięcie poszczególnych celów.

Umiejscowienie polityki telekomunikacyjnej w polityce publicznej

Definicję polityki publicznej, z uwzględnieniem aspektu rozwoju cywilizacyjnego, podaje prof. J. Osiński, według którego „(...) jest to całość decyzji, czynności oraz działań organizatorskich i wykonawczych podejmowanych przez władzę publiczną (w jej imieniu przez różne podmioty publiczne i prywatne), zmierzających do osiągnięcia zdefiniowanych celów rozwojowych na różnych szczeblach państwa, korzystnych ze względu na obowiązek państwa związany z tworzeniem optymalnych warunków rozwoju cywilizacyjnego danego społeczeństwa”⁶. Przytaczając dalej przy-

⁶ *Polityka publiczna we współczesnym państwie*, red. J. Osiński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014, s. 7.

wołanego autora, nauki o polityce publicznej „(...) są dyscypliną naukową tworzącą podstawy teoretyczne dla definiowania polityki publicznej i jej odmian rodzajowych (polityk szczegółowych), ich projektowania, formułowania, wdrażania oraz ewaluacji i podejmowania działań modernizacyjnych”⁷.

W literaturze przedmiotu istnieje kilka klasyfikacji polityki publicznej⁸. Ze względu na wymiar horyzontalny wyróżnić można rodzaje polityki publicznej, których celem jest zapewnienie: zrównoważonego rozwoju, równości szans, warunków społeczeństwa informacyjnego. Z punktu widzenia zasięgu realizacji, polityka publiczna dzieli się na: lokalną, regionalną, na poziomie państwa, na poziomie międzynarodowym. Wreszcie jeśli klasyfikacji dokonamy według wymiaru sektorowego, to możliwe będzie wyszczególnienie: polityki rolnej, polityki konkurencji, polityki strukturalnej, polityki spójności, polityki demograficznej, polityki w dziedzinie środowiska, polityki energetycznej czy polityki telekomunikacyjnej. Politykę telekomunikacyjną wyróżnić można również w wymiarze przedmiotowym klasyfikacji, gdzie wymienia się politykę gospodarczą⁹ (przemysłową, inwestycyjną, żywnościową, regionalną, fiskalną, monetarną, energetyczną, telekomunikacyjną), politykę społeczną (rynkę pracy, edukacji, zdrowotną, mieszkaniową, kulturalną, wobec ubóstwa i wykluczenia społecznego), politykę spraw wewnętrznych, politykę międzynarodową. W tym wymiarze klasyfikacji polityka telekomunikacyjna jest więc częścią polityki gospodarczej¹⁰.

Prof. S. Piątek pojęcie polityki telekomunikacyjnej określa jako „(...) działania władz publicznych zmierzające do wytworzenia warunków powodujących reakcje przedsiębiorców i innych uczestników rynków telekomunikacyjnych, prowadzące do osiągnięcia celów uznawanych za ważne dla interesu publicznego w tym sektorze”¹¹. Efekty płynące z realizacji celów polityki telekomunikacyjnej mają jednak charakter pozasektorowy (zewnętrzny). Rozwój sieci telekomunikacyjnych wiąże się ze wzrostem technicznego uzbrojenia pracy, co prowadzi do wzrostu wydajności pracy. Konsekwencją jest podniesienie konkurencyjności jednostek, regionów, a nawet całej gospodarki. Wskazują na to C. Cambini i Y. Jiang, według których „penetracja

⁷ Zrozumieć politykę publiczną. Współczesne państwo jako podmiot polityki publicznej, red. J. Osiński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014, s. 9, 10.

⁸ Ciekawa klasyfikacja podana została w: *Polityka publiczna, 10 lat Polski w Unii Europejskiej*, red. J. Osiński, K. Negacz, K. Obłąkowska-Kubiak, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014, s. 10.

⁹ Zakres pojęciowy polityki gospodarczej przedstawiono m.in. w: *Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, PWN, Warszawa 2006, s. 17–19; *Polityka gospodarcza*, H. Ćwikliński, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2004, s. 22–24.

¹⁰ Przynależność polityki telekomunikacyjnej do polityki gospodarczej została jednoznacznie zaakcentowana w: S. Piątek, *Sieci szerokopasmowe w polityce telekomunikacyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 15. W opracowaniu tym również obszernie scharakteryzowano politykę telekomunikacyjną, zwłaszcza w aspekcie sieci szerokopasmowych.

¹¹ S. Piątek, op.cit., s. 15.

Internetu szerokopasmowego jest ważnym elementem polityki infrastruktury komunikacyjnej i jest dzisiaj traktowana jako kluczowy wskaźnik ekonomiczny. (...) Inwestycje w infrastrukturę szerokopasmową – a szczególnie w tak zwane sieci następnej generacji (NGN), które zapewnią w najbliższej przyszłości szybkie łącza i szerokopasmowe oraz ultraszybkie szerokopasmowe usługi – są również od dawna uważane za czynnik, który w znacznym stopniu przyczynia się do wzrostu gospodarczego i jest to potwierdzone badaniami empirycznymi¹². W tym samym opracowaniu autorzy podają opisy badań potwierdzające zależność pomiędzy przyrostem linii szerokopasmowych a wzrostem gospodarczym¹³.

Przedmiotem analiz w dalszej części referatu są skutki polityki regulacyjnej (jako jednego z rodzajów polityki telekomunikacyjnej), rozumianej jako swoiste działania wykonawcze dokonywane przez organ regulacyjny w ramach przyznanych mu kompetencji, tj. analiza i ocena poziomu wykonania *Strategii regulacyjnej do roku 2015*. Ważne jest tutaj również zaznaczenie relacji pomiędzy polityką a strategią. Strategia obejmuje praktyczne metody realizacji celów polityki w czasie i przestrzeni z wykorzystaniem odpowiednich środków¹⁴.

Instytucje władcze rynku telekomunikacyjnego

W sektorze telekomunikacyjnym współczesnych państw wyróżnić można dwie podstawowe instytucje władcze, tj. instytucję typu ministerialnego oraz instytucję regulacyjną. Pierwsza z nich formułuje politykę telekomunikacyjną. W krajach członkowskich UE kreowanie polityki telekomunikacyjnej w dużym stopniu polega jednak na implementacji reguł unijnych. Natomiast instytucja regulacyjna, w państwach członkowskich UE określana jako NRA¹⁵, realizuje cele polityczne na poziomie sektora telekomunikacyjnego. Wykonuje zatem zadania polegające na wprowadzeniu konkurencji, zagwarantowaniu użytkownikom dostępu do podstawowych usług łączności elektronicznej oraz efektywnym gospodarowaniu zasobami telekomunikacyjnymi.

¹² C. Cambini, Y. Jiang, *Broadband investment and regulation: A literature review*, "Telecommunications Policy, The International Journal on Knowledge Infrastructure Development, Management and Regulation" 2009, no. 33, s. 559, 560 (tłum. P.K.). http://www.researchgate.net/profile/Carlo_Cambini/publication/222651643_Broadband_investment_and_regulation_A_literature_review/links/09e4150dd8365107e5000000.pdf, dostęp 17.05.2015.

¹³ Ibidem, s. 560.

¹⁴ Szerzej: J. Gryz, *Wzajemny związek między polityką i strategią a bezpieczeństwem państwa*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2007, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2007, s. 11–28.

¹⁵ NRA (National Regulatory Authority) – krajowa władza regulacyjna, określenie stosowane w państwach UE dla narodowych organów regulacyjnych w sektorze telekomunikacyjnym.

W Polsce funkcjonuje Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (MAC)¹⁶, które powstało na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji¹⁷. Zadaniem MAC jest tworzenie polityki telekomunikacyjnej obejmującej realizację inicjatywy budowy społeczeństwa informacyjnego. Resort przygotowuje założenia lub projekty regulacji ustawowych, akty wykonawcze, dokonuje uzgodnień krajowych w sprawach telekomunikacji (z innymi resortami), a także uczestniczy w części porozumień międzynarodowych (w tym unijnych). Koncepty formułowanych rozwiązań prawnych czerpane są w dużej części z doświadczeń zgromadzonych przez instytucję o charakterze regulacyjnym.

Funkcję instytucji regulacyjnej polskiego rynku telekomunikacyjnego pełni UKE¹⁸. Powołanie UKE jako regulatora polskiego rynku telekomunikacyjnego związane było z efektami kilku prac legislacyjnych. Przede wszystkim z zieloną księgą z 1987 r., która zawierała propozycję liberalizacji i harmonizacji rynku telekomunikacyjnego. Działania Komisji Europejskiej ukierunkowano m.in. na oddzielenie funkcji operatorskich i regulacyjnych. Bezpośrednie wytyczne dotyczące utworzenia organu regulacyjnego w polskim sektorze łączności elektronicznej dostarczyła dyrektywa Unii Europejskiej 97/33/WE. Zakładała ona bowiem powołanie wspomnianego regulatora w każdym kraju członkowskim. Ze względu na polskie aspiracje akcesyjne powyższa dyrektywa znalazła odzwierciedlenie w polskim ustawodawstwie w postaci sformułowań zawartych w ustawie z dnia 21 lipca 2000 r. – Prawo telekomunikacyjne¹⁹. Ustawa ta powołała organ regulacyjny o nazwie Urząd Regulacji Telekomunikacji (URT), nadając mu duże uprawnienia regulacyjne i nadzorcze w zakresie sektora telekomunikacyjnego. Na mocy ustawy z dnia 1 marca 2002 r. o zmianie w organizacji i funkcjonowaniu centralnych organów administracji rządowej i jednostek im podporządkowanych²⁰, URT został w kwietniu 2002 r. przekształcony w Urząd Regulacji Telekomunikacji i Poczty (URTiP). URTiP został następnie przekształcony w obecnie funkcjonujący

¹⁶ <https://mac.gov.pl/co-robimy>, dostęp 12.05.2015.

¹⁷ Dz. U. 2011, nr 250, poz. 1501.

¹⁸ Funkcje regulatora rynku telekomunikacyjnego zostały opisane m.in. w: P. Ładny, *Regulacja rynku telekomunikacyjnego*, w: *Rynek usług telekomunikacyjnych*, red. H. Babis, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 213–253; *Regulacja rynków telekomunikacyjnych*, red. S. Piątek, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007; P. Szkudlarek, *Państwo w procesie rozwoju rynku usług telekomunikacyjnych w Polsce*, w: *Współczesne problemy ekonomiczne. Polityka państwa a proces globalizacji*, red. G. Wolska, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 139, Zeszyty Naukowe Wydziałowe, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013, s. 268–275; P. Kaczmarczyk, *Wybrane aspekty regulacji polskiego rynku telekomunikacyjnego*, Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, Nauki Ekonomiczne, tom XXII, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku, Płock 2015, s. 111–119; <http://www.uke.gov.pl/informacje-ogolne-1068>, dostęp 12.05.2015; <http://www.uke.gov.pl/kompetencje-uke-972>, dostęp 12.05.2015.

¹⁹ Dz. U. 2000, nr 73, poz. 852 z późn. zm.

²⁰ Dz. U. 2002, nr 25, poz. 253.

UKE na podstawie ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji²¹. Nowelizacje Prawa telekomunikacyjnego rozszerzyły kompetencje polskiego regulatora w sektorze telekomunikacji.

Zadaniem UKE jest realizacja szczególnego rodzaju działań wykonawczych. Instytucja ta dokonuje konkretnych (szczegółowych) rozstrzygnięć regulacyjnych na podstawie bardziej ogólnych aktów legislacyjnych. UKE realizuje cele określone w ustawie Prawo telekomunikacyjne z dnia 16 lipca 2004 r.²², która podlegała wielu nowelizacjom. Celami tymi są m.in.: wzmacnianie konkurencji w zakresie dostarczania sieci telekomunikacyjnej, udogodnień towarzyszących lub świadczenia usług telekomunikacyjnych; wzmacnianie rozwoju rynku wewnętrznego; wspieranie interesów obywateli Unii Europejskiej; zapewnienie neutralności technologicznej przyjmowanych norm prawnych. Prezes UKE ustala również tzw. strategię regulacyjną zawierającą cele, które powinny być osiągnięte w najbliższych okresach. Stopień osiągnięcia celów obecnej strategii regulacyjnej jest przedmiotem opisu w trzecim podrozdziale niniejszego opracowania, przy czym analizę skoncentrowano na celach bezpośrednio związanych z rynkiem telekomunikacyjnym.

Działania na rzecz realizacji strategii i ocena stopnia osiągnięcia wytyczonych celów

Pierwszy cel strategii realizowany jest przez: wsparcie zmian legislacyjnych, rozbudowę Systemu Informacji o Infrastrukturze Szerokopasmowej (SIIS), budowę i udostępnianie sieci FTTH²³, regulacje, a także fundusze na inwestycje. Na uwagę zasługuje m.in. fakt, iż wspieranie zmian legislacyjnych polegało na przedstawieniu stanowisk i wytycznych Prezesa UKE. Pierwsze stanowisko oraz wytyczne (zaprezentowane łącznie 9.09.2013 r.) dotyczyły dostępu do nieruchomości, w tym do budynków i infrastruktury telekomunikacyjnej, co ułatwiło stosowanie znowelizowanego art. 139 Prawa telekomunikacyjnego²⁴. Drugie stanowisko (opublikowane na stronie UKE 17.12.2013 r.) odnosiło się do wdrożenia spoczywającego na właścicielach, użytkownikach wieczystych i zarządcach nieruchomości, niebędących przedsiębiorcami

²¹ Dz. U. 2005, nr 267, poz. 2258 z późn. zm.

²² Dz. U. 2004, nr 171, poz. 1800 z późn. zm.

²³ FTTH (Fiber to the Home) – odmiana FTTX, która polega na doprowadzeniu światłowodu do lokalu użytkownika, co oznacza wyeliminowanie sieci miedzianej z użytku. Pozostałe odmiany FTTX, czyli FTTC (Fiber to the Curb) oraz FTTB (Fiber to the Building) zakładają wykorzystanie przewodów miedzianych.

²⁴ Dz. U. 2012, poz. 1445.

telekomunikacyjnymi, obowiązku zapewnienia dostępu wynikającego z art. 30 ustawy szerokopasmowej²⁵. Stanowiska i wytyczne zostały opublikowane, aby przepisy sformułowane w obu przywołanych artykułach stały się przejrzyste i przyczyniły się do przyspieszenia inwestycji w nowoczesną infrastrukturę telekomunikacyjną. Zbiór koniecznych informacji w odniesieniu do przepisów ustawy szerokopasmowej i Prawa telekomunikacyjnego zestawiono w Poradniku Prezesa UKE jako odpowiedzi na trudności interpretacyjne w zakresie obowiązku umożliwienia dostępu dla usług telekomunikacyjnych. Na podstawie art. 39 i 40 obowiązującego Prawa telekomunikacyjnego Prezes UKE w czerwcu 2014 r. podjął decyzję w sprawie zmiany Super Oferty Ramowej (SOR)²⁶, zatwierdzając opłaty za usługi realizowane na podstawie infrastruktury światłowodowej. Orange Polska SA (OPL)²⁷, korzystając z nowoczesnych technologii, może przyjąć wyższy wskaźnik zwrotu kosztu zaangażowanego kapitału WACC (Weighted Average Cost of Capital)²⁸. Zatem przy formułowaniu opłat za usługi oferowane w technologii FTTH wykorzystano wskaźnik WACC o wartości 11,38%, a za usługi wykorzystujące sieć miedzianą wskaźnik WACC o wartości 10,13%. Zmiany te wiążą się więc z innym środkiem osiągnięcia pierwszego celu, tzn. budową sieci FTTH. Z kolei SIIS umożliwia zbieranie danych o infrastrukturze i usługach w zakresie telekomunikacji, a także o planach inwestycyjnych. W trakcie realizacji strategii został on uzupełniony o dodatkowe aspekty związane z rozbudową sieci. Dane z tego systemu dostarczają obecnie uszczegółowionych przesłanek do decyzji regulacyjnych i biznesowych.

Miernikiem osiągnięcia celu pierwszego jest odsetek gospodarstw domowych z określoną przepływnością. W strategii założono, że w połowie 2014 r. zapewniona zostanie przepływność 2 Mb/s dla 85% gospodarstw domowych, na koniec 2015 r. – przepływność 30 Mb/s dla 30% gospodarstw domowych oraz na koniec 2020 r. – przepływność 30 Mb/s dla 100% gospodarstw domowych. Należy zauważyć, że założenia dotyczące 2020 r. znacznie przekraczają horyzont czasowy strategii, ale

²⁵ Ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (Dz. U. 2010, nr 106, poz. 675).

²⁶ SOR (Super Oferta Ramowa) to oferta określająca ramowe warunki dostępu telekomunikacyjnego w zakresie: rozpoczynania i zakańczania połączeń, hurtowego dostępu do sieci OPL, dostępu do łączów abonenckich, dostępu do łączów abonenckich poprzez węzły sieci telekomunikacyjnej na potrzeby sprzedaży usług szerokopasmowej transmisji danych.

²⁷ OPL – Orange Polska SA. Dnia 31 grudnia 2013 r. nastąpiło przeniesienie całego majątku PTK Centertel sp. z o.o. oraz Orange Polska sp. z o.o. na spółkę Telekomunikacja Polska SA (łączenie przez przejęcie). Przejmująca spółka zmieniła jednocześnie nazwę na Orange Polska SA. Grupa Kapitałowa Orange Polska składa zatem się z Orange Polska SA i jej spółek zależnych. Orange Polska SA jest z kolei spółką zależną francuskiej spółki Orange SA, która jest od 2000 r. właścicielem globalnej marki Orange i spółką nadrzędną globalnej grupy Orange (dawniej France Telecom).

²⁸ WACC (Weighted Average Cost of Capital) – wskaźnik, który informuje o średnim (przeciętnym) koszcie kapitału pozyskanego dla np. inwestycji.

są zgodne z okresem przewidzianym w Europejskiej Agendzie Cyfrowej. Na koniec 2013 r. nasycenie stacjonarnym dostępem do Internetu o przepływności co najmniej 2 Mb/s wyniosło 53%, a o przepływności 30 Mb/s i więcej osiągnęło prawie 6,9%.

W ramach realizacji celu drugiego założono: zdefiniowanie rynków produktów i usług, geograficzne zróżnicowanie regulacji, drabinę inwestycyjną, symetrię stawek międzyoperatorskich, weryfikację kosztów hurtowych i cen detalicznych, modyfikację ofert ramowych. Geograficzne zróżnicowanie regulacji w praktyce polegało na wyodrębnieniu dwóch rynków lokalnych. Pierwszy z nich terytorialnie stanowił obszar kraju z wyłączeniem 76 obszarów gminnych, gdzie stwierdzono występowanie skutecznej konkurencji. Drugi rynek określono jako 76 obszarów gminnych (wyłączonych z rynku pierwszego) charakteryzujących się skuteczną konkurencją (niewymagającą regulacji). Idea drabiny inwestycyjnej (rysunek 1) polega na zachęcaniu operatorów alternatywnych do konkutowania w zakresie LLU (Local Loop Unbundling), a poprzez inwestycje w budowę własnej sieci NGA (Next Generation Access)²⁹, ostatecznie do oferowania usług na bazie swojej infrastruktury. Jest to koncepcja mająca na celu stymulowanie przedsiębiorców do zaprzestania zachowań polegających na świadczeniu usług opartych na infrastrukturze operatora zasiedziałego. Drabina inwestycyjna mobilizuje więc operatorów do rezygnacji z konkutowania w ramach BSA (Bitstream Access)³⁰. Od 1 lipca 2013 r. zostały wdrożone stawki MTR (Mobile Termination Rate)³¹ na poziomie 4,29 gr/min, według sformułowanego przez Prezesa UKE modelu pure LRIC (Pure Long Run Incremental Cost)³². Wprowadzenie symetrii³³ w odniesieniu do stawek MTR doprowadziło do spadku cen detalicznych, a także nadania wyższej roli konkurencji ofert pod względem jakościowym. Operatorzy telefonii mobilnych nie mogą bowiem pobierać zawyżonych opłat za zakańczanie połączeń w swoich sieciach. Prezes UKE kontynuował również działania zmierzające do wprowadzenia symetrii w zakresie stawek FTR (Fixed Termination Rate)³⁴ łącznie z przygotowaniem w tym zakresie modelu pure LRIC (Pure Long Run Incremental Cost). W ramach weryfikacji kosztów hurtowych i cen detalicznych duże znaczenie nadano procesowi

²⁹ NGA (Next Generation Access) – dostęp szerokopasmowy drugiej generacji, oznaczający rozwiązania oparte na nowych technologiach, głównie światłowodowych i radiowych.

³⁰ Koncepcja drabiny inwestycyjnej w Polsce stosowana jest przede wszystkim do regulacji rynku 5/2007, tj. hurtowego dostępu szerokopasmowego – BSA (Bitstream Access) oraz rynku 4/2007, tj. hurtowego (fizycznego) dostępu do infrastruktury sieciowej – LLU (Local Loop Unbundling).

³¹ MTR (Mobile Termination Rate) – stawka za zakańczanie połączeń w sieci operatora telefonii ruchomej.

³² Pure LRIC (Pure Long Run Incremental Cost) – metody uwzględniające „czyste” długookresowe koszty przyrostowe.

³³ Wprowadzenie symetrii stawek MTR to określenie wysokości stawki MTR na poziomie symetrycznym dla wszystkich operatorów publicznych ruchomych sieci telekomunikacyjnych.

³⁴ FTR (Fixed Termination Rate) – stawka opłaty hurtowej za zakończenie połączenia telefonicznego w stacjonarnej sieci telefonicznej innego operatora.

TTM (Time-to-Market)³⁵. W Stanowisku Prezesa UKE z 21 marca 2013 r. opisany został uaktualniony proces TTM. Do końca czerwca 2014 r. przeprowadzonych zostało 18 procesów TTM. Testy MS i PS oparto na nowych metodologiach wyznaczania kategorii kosztów sieciowych³⁶.

Rysunek 1. Koncepcja drabiny inwestycyjnej

Źródło: opracowanie na podstawie *Podsumowanie dotychczasowego wykonania Strategii regulacyjnej Prezesa UKE*, Warszawa, listopad 2014, s. 32.

Mierniki przyjęte przez UKE do oceny wzrostu konkurencyjności mają zróżnicowany charakter. Pierwszy z nich został zdefiniowany jako rozpiętość cenowa dla usług Internetu stacjonarnego z najwyższymi przepływnościami. Rozpiętość cenowa to różnica między najdroższą a najtańszą ofertą. Wartość tego miernika w okresie realizacji strategii powinna zwiększyć się o 25%. Drugi miernik dotyczy udziału nakładów przeznaczonych przez przedsiębiorców na rozwój sieci światłowodowej w inwestycjach ogółem. Wartość tego wskaźnika powinna wzrosnąć do 2015 r. do poziomu 30%. Ostatni z zaproponowanych mierników to liczba obszarów gminnych, na których działa co najmniej trzech dostawców stacjonarnych usług szerokopasmowych. Liczba ta powinna się zwiększyć do 2015 r. o 20%³⁷. W lutym 2014 r. pierwszy z wymienionych mierników wyniósł 15,76%, a drugi na koniec 2013 r. 10,43% (rysunek 2).

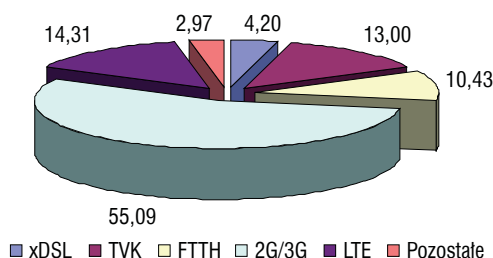
Trzeci cel strategii osiągany jest przez: podnoszenie świadomości konsumenta, gwarancje ochrony praw konsumenta, lepszą jakość usług, dostępność sieci telefonii ruchomej, neutralność sieci, pomiary szybkości Internetu, działania kontrolne, nowy model usługi powszechnej, ograniczenie wykluczenia cyfrowego, politykę antyspamową, podnoszenie kompetencji w zakresie korzystania z Internetu. Podnoszenie

³⁵ TTM (Time-to-Market) – proces, który zapewnia wdrożenie oferty usług hurtowych przez OPL przed uruchomieniem własnej usługi detalicznej.

³⁶ Testy MS (Margin Squeeze) oraz testy PS (Price Squeeze) to testy zawężania marży oraz testy zawężania ceny, które mają umożliwić ocenę, czy proponowana przez operatora zasiedziałego stawka hurtowa lub cena detaliczna pozwalają alternatywnemu dostawcy na stworzenie konkurencyjnej usługi detalicznej.

³⁷ Wartość miernika na koniec 2013 r. nie została dotychczas opublikowana.

świadości konsumenta realizowano poprzez program certyfikacji, którego celem jest zapewnienie bezpieczeństwa użytkownikom sieci telekomunikacyjnej, zwiększanie aktywności korzystania z usług cyfrowych osób niepełnosprawnych i osób powyżej 50. roku życia, a także zwiększanie przejrzystości informacji o ofertach.

Rysunek 2. Udziały różnych technologii w wartości inwestycji wykonanych w 2013 r. (w %)

Źródło: *Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2013 roku*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2014, s. 56.

W 2014 r. certyfikaty otrzymały cztery podmioty³⁸. W ramach dążeń do zagwarantowania ochrony praw konsumenta, UKE w 2013 r. odzyskał na rzecz konsumentów (w drodze interwencji i mediacji) ponad 1,354 mln zł, a w pierwszej połowie 2014 r. ponad 0,459 mln zł. W ramach ochrony konsumenta, w okresie od początku 2013 r. do połowy 2014 r., UKE rozpatrzył również 24 z 25 wniosków dotyczących zmiany cenników lub regulaminów świadczenia usług przedłożonych przez OPL (jako podmiot o znaczącej pozycji na rynkach detalicznych). Z uwagi na prawa konsumentów, odnośnie do jednego z wniosków wydano decyzję o sprzeciwie. Z kolei podwyższaniu jakości świadczonych usług służą ustalone wymagania dotyczące jakości usług i wykonania ich pomiarów. Zostały one w styczniu 2014 r. zestawione w postaci *Raportu końcowego z prac nad określeniem wskaźników jakości*³⁹. Do połowy 2014 r. Prezes UKE przeprowadził wiele kontroli (planową i 142 doraźne), dotyczących przestrzegania prawa telekomunikacyjnego przez dostawców publicznych usług telekomunikacyjnych (zwłaszcza w kwestii konsumentów), wskutek czego przeprowadzono 531 postępowań administracyjnych z tytułu nałożenia kar pieniężnych. W 2013 r. Prezes UKE zaprezentował również *Raport dotyczący stanu i oceny dostępności, jakości świadczenia i przystępności cenowej usług wchodzących w skład usługi powszechnej*. Raport zawiera

³⁸ OPL (Certyfikat Bezpieczny Internet), UPC Polska sp. z o.o. (Certyfikat Bezpieczny Internet), CenterNet SA (Certyfikat Seniora), FOSET Paweł Szubczyński (Certyfikat Porównywarka).

³⁹ Raport jest konsekwencją podpisanego w 2012 r. *Memorandum na rzecz poprawy jakości usług telekomunikacyjnych*.

ocenę, że wszystkie usługi z zakresu usługi powszechnej są świadczone na terytorium Polski na zadowalających warunkach i nie ma konieczności przeprowadzania konkursu na przedsiębiorcę świadczącego te usługi. Według nowego modelu usługi powszechnej (w znolizowanym Prawie telekomunikacyjnym) nakładanie obowiązku jej świadczenia wyznaczonemu podmiotowi jest konieczne wtedy, gdy faktyczne potrzeby użytkowników nie są realizowane przez rynek. W czerwcu 2014 r. podjęte zostały działania mające na celu stworzenie mechanizmów zabezpieczających sieci i usługi telekomunikacyjne przed spamem i złośliwym oprogramowaniem.

Definicje przyjętych mierników świadczących o powodzeniu powyższych działań wraz z ich założonymi wartościami są następujące: liczba wydawanych poradników/broszur (7), liczba wejść na stronę CIK – Centrum Informacji Konsumenckiej (wzrost o 20%), liczba dzwoniących na infolinię (wzrost o 20%), stworzenie polityki antyspamowej (1)⁴⁰, wyprodukowanie spotu telewizyjnego (1)⁴¹, odsetek spraw skutecznie przeprowadzonych w trybie interwencji lub mediacji (65%), odsetek konsumentów usatysfakcjonowanych poziomem jakości usług (80%). Kryteria osiągnięcia celu w odniesieniu do trzech pierwszych mierników zostały w zasadzie spełnione już na koniec 2013 r. W trakcie 2013 r. wydano 8 poradników/broszur, odnotowano wzrost liczby wejść na stronę CIK o 62%, a liczba dzwoniących na infolinię wzrosła o 66%. Jeśli chodzi o odsetek spraw skutecznie przeprowadzonych, to w trybie interwencji wyniósł 64,53%, a w trybie mediacji 47,62%. Odsetek konsumentów usatysfakcjonowanych poziomem jakości usług wynosił ogólnie 65%. Założony w strategii próg został osiągnięty jedynie w odniesieniu do telefonii stacjonarnej, ponieważ odnotowano 82%. W segmencie telefonii ruchomej osiągnięto 73%.

Środkami osiągnięcia celu czwartego są: zmiany w Krajowej Tablicy Przeznaczeń Częstotliwości (KTPCz)⁴², pozyskiwanie nowych zakresów częstotliwości do wykorzystania cywilnego, przeprowadzenie refarmingu, liberalizacja procesu wydawania pozwoleń radiowych, neutralność technologiczna i usługowa, monitorowanie procesu cyfryzacji, druga dywidenda cyfrowa. W trakcie realizacji strategii KTPCz została dwukrotnie zmieniona w celu harmonijnego rozwoju służb radiokomunikacyjnych oraz wdrażania nowych, efektywnych technik radiokomunikacyjnych (technologii LTE), w szczególności poprzez przeznaczenie dla użytkowania radiokomunikacji ruchomej uwolnionych zakresów częstotliwości. Pozyskiwanie nowych zakresów częstotliwości

⁴⁰ Wartość miernika równa 1 oznacza stworzenie polityki antyspamowej, natomiast wartość 0 – nie stworzenie.

⁴¹ Wartość miernika równa 1 oznacza wyprodukowanie spotu telewizyjnego, natomiast wartość 0 – niewyprodukowanie.

⁴² KTPCz jest podstawowym dokumentem w procesie zarządzania zasobami częstotliwości w każdym kraju należącym do Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego.

do wykorzystania cywilnego realizowane było przez rozmowy z Ministerstwem Obrony Narodowej w sprawie uwolnienia częstotliwości dla zastosowań cywilnych, a także działania zmierzające do zmiany zakresu 2300–2350 MHz z rządowego na cywilny. Rozstrzygnięto przetarg na rezerwację częstotliwości z pasma 1800 MHz (dla mobilnych usług szybkiego Internetu), a także ogłoszono aukcję na 19 rezerwacji częstotliwości z zakresów 2600 MHz i 800 MHz. W kwestii procesu refarmingu, Prezes UKE zakończył prace nad jego stroną formalno-prawną. Przygotował tym samym nowy plan zagospodarowania częstotliwości zakresu 3600–3800 MHz. Liberalizacja wydawania pozwoleń radiowych była możliwa dzięki nowelizacji Prawa telekomunikacyjnego⁴³. Decyzje Prezesa UKE w sprawie rezerwacji częstotliwości, podejmowane były na zasadzie neutralności, co jednak nie zwalniało operatora telekomunikacyjnego z obowiązku stosowania się do zaleceń ITU (International Telecommunication Union)⁴⁴ oraz CEPT (Conférence européenne des administrations des postes et des télécommunications)⁴⁵ dotyczących zapobiegania szkodliwym zakłóceniom. W lipcu 2013 r. nastąpiło wyłączenie ostatniego nadajnika telewizji analogowej. Dzięki uruchomieniu i weryfikacji trzech bezpłatnych multipletów (MUX1, MUX2, MUX3) sygnał cyfrowy dociera do 99,5% ludności w Polsce. Zostały zebrane dokumenty do przeprowadzenia konkursu na rezerwację częstotliwości w celu nadawania programów telewizyjnych w MUX8, co poszerzy ofertę kanałów telewizji naziemnej. Określenie sposobu zagospodarowania drugiej dywidendy⁴⁶ nastąpi w listopadzie 2015 r. na WRC-15 (World Radiocommunication Conference 2015)⁴⁷, co wymagać będzie zmiany przede wszystkim planu telewizji cyfrowej GE-06 (Plan Cyfrowy Genewa'06)⁴⁸.

Miernikiem osiągnięcia celu czwartego są udostępnione zasoby (liczba MHz). Wartość miernika dla 2012 r. założono na poziomie 50 MHz w paśmie 1800 MHz. Dla 2013 r. założono udostępnienie 60 MHz w paśmie 800 MHz, 140 MHz w paśmie

⁴³ Zgodnie z art. 144 ust. 2 pkt 4 używanie urządzenia radiowego nadawczego lub nadawczo-odbiorczego nie wymaga pozwolenia, jeżeli rezerwacja częstotliwości przewiduje zwolnienie z obowiązku uzyskania pozwolenia.

⁴⁴ ITU (International Telecommunication Union) – Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny.

⁴⁵ CEPT (Conférence européenne des administrations des postes et des télécommunications) oznacza Europejską Konferencję Administracji Poczty i Telekomunikacji, będącą organizacją koordynującą regulacje na rynku pocztowym i telekomunikacyjnym w Europie.

⁴⁶ Druga dywidenda cyfrowa to zasoby częstotliwości 694–790 MHz zwolnione po wyłączeniu telewizji analogowej. Pierwsza dywidenda polegała na uwolnieniu zakresu 790–862 MHz.

⁴⁷ WRC-15 (World Radiocommunication Conference 2015) – Światowa Konferencja Radiokomunikacyjna organizowana przez ITU.

⁴⁸ GE-06 – Plan Cyfrowy Genewa'06 dla wszystkich krajów europejskich, afrykańskich, krajów Bliskiego Wschodu i krajów byłego ZSRR. Plan został opracowany i przyjęty w pasmach telewizyjnych VHF (174–230 MHz) i UHF (470–862 MHz) w trakcie Regionalnej Konferencji Radiokomunikacyjnej ITU-R na przełomie maja i czerwca 2006 (RRC-06).

2600 MHz oraz 15 MHz w zakresie 2010–2025 MHz. Natomiast w latach 2014–2015 zaplanowano uwolnienie 100 MHz w zakresie 2300–2400 MHz, co zależy jednak od udostępnienia zasobów przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Założenia dla roku 2012 zostały osiągnięte. Rozdysponowano bowiem z pasma 1800 MHz pięć bloków częstotliwości, z których każdy zawierał 2 x 5 MHz. Poziom miernika dla 2013 r. nie został osiągnięty. Udostępniono jedynie 10 MHz w paśmie 800 MHz. Prezes UKE wydał decyzję w sprawie zmiany rezerwacji częstotliwości dla spółki Sferia SA, na podstawie której w miejsce dotychczas używanych zasobów 2 x 5,04 MHz z pasma 850 MHz, spółka otrzymała 2 x 5 MHz w paśmie 800 MHz.

Osiągnięte dotychczas wyniki dotyczące wykonania *Strategii regulacyjnej do roku 2015* w zakresie przeprowadzonych analiz można uznać za satysfakcjonujące. Postępy w realizacji strategii są zwłaszcza widoczne w odniesieniu do celu trzeciego. Mierniki realizacji tego celu dotyczące podnoszenia świadomości użytkowników osiągnęły wymagane wartości już w 2013 r. Również odsetek spraw skutecznie przeprowadzonych w trybie interwencji prawie zrównał się na koniec 2013 r. z pożądanym (założonym na koniec 2015 r.) poziomem tego wskaźnika. Odsetek konsumentów usatysfakcjonowanych poziomem usług przekroczył docelowy poziom wprowadzie tylko dla segmentu telefonii stacjonarnej, ale w odniesieniu do segmentu telefonii mobilnej był również względnie wysoki. W zakresie pozostałych celów (pierwszego, drugiego i czwartego) również widoczne są zadowalające postępy, chociaż wartości mierników założone na koniec okresu realizacji strategii nie zostały jeszcze osiągnięte. Pozwala to na ukształtowanie pozytywnego poglądu odnośnie do kompleksowych rezultatów realizowanej strategii.

Bibliografia

- A Digital Agenda for Europe*, Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions, European Commission, Brussels, 19.05.2010.
- Gryz J., *Wzajemny związek między polityką i strategią a bezpieczeństwem państwa*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2007, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2007.
- <http://ikar.wz.uw.edu.pl/numery/06/pdf/74.pdf>, dostęp 15.05.2015.
- http://www.researchgate.net/profile/Carlo_Cambini/publication/222651643_Broadband_investment_and_regulation_A_literature_review/links/09e4150dd8365107e5000000.pdf, dostęp 17.05.2015.

- <http://www.uke.gov.pl/informacje-ogolne-1068>, dostęp 12.05.2015.
- <http://www.uke.gov.pl/kompetencje-uke-972>, dostęp 12.05.2015.
- <https://mac.gov.pl/co-robimy>, dostęp 12.05.2015.
- Kaczmarczyk P., *Wybrane aspekty regulacji polskiego rynku telekomunikacyjnego*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, Nauki Ekonomiczne”, t. XXII, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku, Płock 2015.
- Ładny P., *Regulacja rynku telekomunikacyjnego*, w: *Rynek usług telekomunikacyjnych*, red. H. Babis, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Podsumowanie dotychczasowego wykonania Strategii regulacyjnej Prezesa UKE*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, listopad 2014.
- Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2006.
- Polityka gospodarcza*, red. H. Ćwikliński, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2004.
- Polityka publiczna we współczesnym państwie*, red. J. Osiński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014.
- Polityka publiczna, 10 lat Polski w Unii Europejskiej*, red. J. Osiński, K. Negacz, K. Obłąkowska-Kubiak, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014.
- Polska 2030, Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, 11 stycznia 2013.
- Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2013 roku*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Departament Strategii i Analiz Rynku Telekomunikacyjnego, Warszawa, czerwiec 2014.
- Regulacja rynków telekomunikacyjnych*, red. S. Piątek, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Dz. U. 2011, nr 250, poz. 1501.
- Sieci szerokopasmowe w polityce telekomunikacyjnej*, red. S. Piątek, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.
- Strategia regulacyjna do roku 2015*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, listopad 2014.
- Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2012.
- Szkudlarek P., *Państwo w procesie rozwoju rynku usług telekomunikacyjnych w Polsce*, w: *Współczesne problemy ekonomiczne. Polityka państwa a proces globalizacji*, red. G. Wolska, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 139, Zeszyty Naukowe Wydziałowe, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013.
- Ustawa o zmianie ustawy Prawo telekomunikacyjne i niektórych innych ustaw, Dz. U. 2012, poz. 1445.
- Ustawa z dnia 1 marca 2002 r. o zmianie w organizacji i funkcjonowaniu centralnych organów administracji rządowej i jednostek im podporządkowanych, Dz. U. 2002, nr 25, poz. 253.
- Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne, Dz. U. 2004, nr 171, poz. 1800.
- Ustawa z dnia 21 lipca 2000 r. – Prawo telekomunikacyjne, Dz. U. 2000, nr 73, poz. 852 z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 grudnia 2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji, Dz. U. nr 267, poz. 2258 z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, Dz. U. 2010, nr 106, poz. 675.

Zrozumieć politykę publiczną. Współczesne państwo jako podmiot polityki publicznej, red. J. Osiński, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014.